

BISPEBJERG HOSPITAL, KØBENHAVNS KOMMUNE

Bispebjerg Hospital, tegnet af arkitekt Martin Nyrop og opført 1908-13

Configuration problem: Aspell version too old. Spell checking cannot be performed in command mode.

Fredning af de af Martin Nyrops opførte dele af Bispebjerg Hospital

AFGØRELSE

Kulturarvsstyrelsen har besluttet at frede de oprindelige bygninger til Bispebjerg Hospital (1908-1913, arkitekt Martin Nyrop og landskabsgartner Glæsel) bestående af administrationsbygning, de seks pavillonbygninger, de med fire af disse forbundne operationsbygninger samt forbindelsesgangene, badebygningen, tre portbygninger, kapel og lighus, køkkenbygning, vaskeribygning, maskin- og kedelhus med den bagvedliggende hegnede gård og skorstenen, sygeplejerskebygning og funktionærbygning, desuden tunnelerne i det aksefaste anlæg, haveanlæggene med og uden mure foran og imellem de seks pavillonbygninger, trappeanlægget i hospitalets akse, vejforløbet gennem de to buer i forbindelsesbygningerne, vejforløbet fra østre til vestre portbygning og de to cykelskure ved administrationsbygningen samt overalt oprindelige mure og murpiller, Bispebjerg Bakke 21-23, Københavns Kommune.

Beslutningen er truffet efter § 3 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger.

BAGGRUND

Kulturarvsstyrelsen underrettede Dem i brev af 15. juni 2010 om, at Det Særlige Bygningssyn har indstillet ovennævnte bygninger på ejendommen til fredning. Samtidig igangsatte styrelsen en høring herom.

Kulturarvsstyrelsen har modtaget følgende bemærkninger hertil: I brev af 20. september 2010 skriver Københavns Museum: "Københavns Museum er enig i, at Bispebjerg Hospital besidder de kulturhistoriske værdier, der begrunder en fredning. Det er sammenhængen mellem de forskellige bygningers funktioner, der er kulturhistorisk interessant. Helheden er mere end blot summen af enkeltdele. I den forbindelse er det positivt, at områdets struktur med vejforløb og haveanlæg mv. bliver nævnte blandt de bærende fredningsværdier."

I brev af 4. oktober 2010 skriver Vibeke Storm Rasmussen, Region Hovedstaden: "Såfremt det kan forudsættes, at en fredning ikke hindrer den planlagte udbygning af Bispebjerg Hospital til et moderne storbyhospital og herunder anvendelse af de oprindelige pavilloner med tilknyttede haveanlæg til moderne psykiatri, vil Region Hovedstaden undlade at gøre indsigelse mod fredningen.... Region Hovedstaden ønsker således, at der lægges vægt på ejendommens fortsatte funktion som samlet hospitalsområde og herunder muligheden for, at hospitalet behandlingsmæssigt og teknologisk også fremadrettet kan tilbyde sine patienter optimale og tidssvarende forhold." Region Hovedstaden har i denne forbindelse i et medfølgende notat en række ønsker til fremtidige forhold. Disse ønsker vil blive behandlet i det følgende.

Kulturarvsstyrelsen har følgende kommentarer hertil:

Styrelsen noterer sig, at Københavns Museum er enig i, at Bispebjerg Hospital besidder de kulturhistoriske værdier, der begrunder en fredning.

Region Hovedstaden opregner en række forhold, der er forudsætning for en omdannelse af Nyrops bygninger til psykiatri hospital.

GENEREL SIKRING

Bygningernes anvendelse til psykiatri vil derfor forudsætte, at der bl.a. kan etableres nødvendige levende og faste hegn i haveanlæggene, at vinduer og døre kan sikres med panserglass eller lignende, og at der ikke skabes mulighed for fastgørelse af ligaturer (tov, reb og bånd, patienten kan hænge sig i) i de rum, hvor patienter opholder sig.

Kulturarvsstyrelsen har allerede ved flere møder på Bispebjerg Hospital drøftet dette emne og mener, at disse forhold kan løses i en dialog mellem Region Hovedstaden og styrelsen.

ADMINISTRATIONSBYGNINGEN, PAVILLONERNE, OPERATIONSBYGNINGERNE, MASKINHUSET, KØKKENBYGNINGEN SAMT SYGEPLEJERSKEBYGNINGEN

For at kunne give patienterne en tidssvarende behandling har læger, sygeplejersker, psykologer, fysioterapeuter, forskere mv. i dag langt højere grad behov for at have deres arbejdsplads i umiddelbar nærhed af patienterne.

For ovennævnte bygninger er det derfor ønsket, at der i samarbejde med fredningsmyndighederne kan udarbejdes et princip for en ensartet udnyttelse af tagetagerne til arbejdspladser, herunder en tilførsel af flere kviste eller tagvinduer for at kunne give tilstrækkelig dagslys til arbejdspladserne.

Kulturarsstyrelsen finder ikke, at en fredning hindrer dette. De fleste tagetager er allerede mere eller mindre udnyttet, og har gennem tiderne fået tilført mere eller mindre tilpassede lysåbninger. En oprydning i tagfladerne vil kun være en fordel.

TUNNELSYSTEMET

I forhold til tunnelsystemet er dette dimensioneret til væsentligt færre patienter, end der er på hospitalet i dag. For at sikre en optimal logistik er det derfor ønsket, at der, særligt på de lange strækninger, gives mulighed for at udvide tunnelkapaciteten f.eks. ved en udvidelse af tunnelen eller etablering af en række "vigespør", så to senge kan passere forbi hinanden. Vigesporene vil blive udført således, at overfladerne passer i stilen med de eksisterende overflader.

Kulturarsstyrelsen finder ikke, at en fredning er til hindring for dette. Det forudsætter dog en drøftelse med styrelsen, specielt hvad angår den materiale-mæssige holdning til omdannelserne.

HAVEANLÆGGENE

I forhold til haveanlæggene er det ønsket, at disse med deres helende arkitektur fortsat kan anvendes som en aktiv del af behandlingen af patienterne.... Der vil derfor være behov for, at der i samarbejde med myndighederne kan udarbejdes et princip for opsætning af levende og faste hegn i dele af haveanlægget, samt at der kan etableres nutidssvarende adgangsforhold i forhold til tilgængelighed.

Styrelsen ser ingen hindring i dette og indgår gerne i et samarbejde.

REGIONENS AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Samlet set er det således regionens holdning, at hvis en fredning ikke hindrer den planlagte udbygning af Bispebjerg Hospital til et moderne storbyhospital, og at der inden for rammerne af en fredning kan opnås en konstruktiv dialog med fredningsmyndighederne om bygningsmæssige tilpasninger som de ovenfor beskrevne, vil regionen ikke gøre indsigelse mod forslaget om at frede de oprindelige bygninger med tilhørende haveanlæg.

BEGRUNDELSE

Kulturarsstyrelsen finder, at de oprindelige bygninger til Bispebjerg Hospital (1908-1913, arkitekt Martin Nyrop og landskabsgartner Glæsel) bestående af administrationsbygning, de seks pavillonbygninger, de med fire af disse forbundne operationsbygninger samt forbindelsesgangene, badebygningen, tre portbygninger, kapel og lighus, køkkenbygning, vaskeribygning, maskin- og kedelhus med den bagvedliggende hegnede gård og skorstenen, sygeplejerskebygning og funktionærbygning, desuden tunnelerne i det aksefaste anlæg, haveanlæggene med og uden mure foran og imellem de seks pavillonbygninger, trappeanlægget i hospitalets akse, vejforløbet gennem de to buer i forbindelsesbygningerne, vejforløbet fra østre til vestre portbygning og de to cykelskure ved administrationsbygningen samt overalt oprindelige mure og murpiller, Bispebjerg Bakke 21-23, Københavns Kommune, har såvel de kulturhistoriske, herunder arkitekturhistoriske og arkitektoniske værdier, der kan begrunde en fredning.

Nyrops hospital blev skabt som en "by i byen". Her var boliger for alle grupper af ansatte, og servicebygninger sørgede for alle praktiske fornødenheder. Bispebjerg Hospital er bygget efter det i tiden moderne pavillonprincip. Ideen med dette var både at kunne isolere grupper af patienter fra hinanden og at bibringe så meget lys og luft som muligt til patienterne. Man arbejdede med begrebet "helbredende arkitektur". Placeringen på en solrig skrånning med den høje administrationsbygning anbragt lavest, så den ikke ville skygge for sygestuerne, er udtryk for denne tanke og har gennem tiden vist sig at leve op til intentionerne.

Bispebjerg Hospital var Martin Nyrops sidste store arbejde. Han viderefører her den nationalromantiske stil, som han havde rendyrket i Københavns Rådhus. Samtidig er det tydeligt, at hans tradition er forankret i historicismen. Der ses i både badebygningen og kapellet erindringer om italiensk arkitektur. Understregningen af det nationale kommer til udtryk i de røde mure og i brugen af bindingsværk i de højtliggende etager. Brugen af bindingsværket tjener både til at gøre bygningernes udtryk lettere og er samtidig materialebesparende. Hertil

kommer referencerne til gammel dansk bygningskultur med bislagssten f.eks. i hovedporten, ved indgangene til pavillonerne og ved Patologisk Institut. Samtidig er Nyrop påvirket af den moderne retning i tiden – nybarokken – hvis virkemidler han stedvis benytter omkring døre og vinduer.

Et særligt karakteristikum ved Nyrops modellering af bygningerne på Bispebjerg Bakke er hans omhu med at skabe facader på alle fire sider af bygningerne – her er ingen bagsider.

Ved hospitalsbyggeri er der desuden mange lægelige hensyn at tage, arkitekten er ud over de arkitektoniske overvejelser underlagt disse hensyn.

ADMINISTRATIONSBYGNINGEN

De bærende fredningsværdier i administrationsbygningen er bygningens nationalromantiske ydre fremtræden med den gennemarbejdede murdetaljer, de oprindelige døre, vinduer og alle detaljer. I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til grundstrukturen med de lange gange, trappeopgangene, mødelokalerne med de velbevarede detaljer samt anden oprindelig udsmykning og kældergangenes rigt detaljerede teglbeklædning.

PAVILLONERNE

De bærende fredningsværdier i pavillonerne er bygningernes ydre fremtræden med de store originale vinduer, dørpartierne og tagets små kviste. I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til de lange gangforløb med flisemarkeringerne rundt om døre og portaler samt til vægbeklædningerne af glaserede fliser. Hertil kommer dagligstuen adskilt fra gangen af to søjler, og i alle rum de oprindelige vægmalerier.

FORBINDELSBYGNINGERNE

De bærende fredningsværdier i forbindelsesbygningerne findes i bygningernes ydre fremtræden med de markante buforløb, bindingsværksoverbygningerne og samspillet mellem rødt murværk og kalkede overflader.

OPERATIONSBYGNINGERNE

De bærende fredningsværdier i operationsbygningerne findes i de to operationsbygningers ydre fremtræden med de to halvrunde karnapper til operationsstuerne, kuplerne, ovenlysene og de oprindelige vinduer. I det indre findes de bærende fredningsværdier i den brede gennemgående gang med den fliseomsatte indgang til operationsstuerne samt relieffet på trappeopgangene.

BADEBYGNINGEN

De bærende fredningsværdier i badebygningen ligger i bygningens ydre fremtræden med det afstribede murværk, de oprindelige vinduer og indgangspartiet med relieffet over. I det indre ligger de bærende fredningsværdier i forhallens store døråbninger med flisebeklædningerne, i de to store rum med søjlerne og ovenlysene samt overalt de originale detaljer.

KØKKENBYGNINGEN

De bærende fredningsværdier i køkkenbygningen ligger i bygningens ydre fremtræden med det gennemarbejdede murværk og bindingsværksetagen. I det indre ligger de bærende fredningsværdier i den dobbelthøje køkkensal med det omløbende galleri samt i sigtet gennem hele bygningen samt trapperne.

MASKINHUSET

De bærende fredningsværdier i maskinhuset er bygningens ydre fremtræden herunder de oprindelige vinduer. I det indre er de bærende fredningsværdier de tilbageværende oprindelige materialer. Desuden knytter de bærende fredningsværdier sig til den lukkede gård med mure, portpiller og skorstenen.

VASKERIBYGNINGEN

Vaskeribygningsens bærende fredningsværdi ligger alene i dens betydning som tredje væg i det lukkede gårdanlæg mellem køkkenbygningen, maskinhuset og vaskeribygningen.

PORTBYGNINGERNE

De bærende fredningsværdier i portbygningerne er bygningernes ydre fremtræden med det fremhævede portparti, de afvalmede tage samt oprindelige døre og vinduer. De bærende fredningsværdier knytter sig ligeledes til de lukkede gård- og haveanlæg. Indvendigt knytter de bærende fredningsværdier sig til de oprindelige døre og trapper.

SYGEPLEJERSKEBYGNING

De bærende fredningsværdier i sygeplejerskebygningen findes i bygningens ydre fremtræden med det røde murværk, de markante vinduer og døre samt de barokke detaljer. I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til de lange gangforløb, rumstrukturen i stueetagen samt til de originale materialer og detaljer overalt.

KAPEL OG PATOLOGISK INSTITUT

De bærende fredningsværdier i kapel og Patologisk Institut er bygningernes ydre fremtræden, herunder kapellet med søjleomgangen og midterpartiet i Patologisk Institut med det ovale vindue, indgangsdøren og bislagsstenene. I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til det høje kapelrum og terrazzogulvene.

FUNKTIONÆRBYGNINGEN

Funktionærbygningens fredningsværdier ligger i bygningens samhörighed med det øvrige anlæg og i bygningens ydre fremtræden.

Kulturarvsstyrelsen finder herudover, at haveanlæggene mellem pavillonerne, det aksefaste forløb med trapper, mure og udsmykningselementer, oprindelige mure og portpiller ved servicebygningerne samt det gennemgående vejforløb mellem østre og vestre port og de nord-sydgående alleer er bærende fredningsværdier.

Derudover vægter Kulturarvsstyrelsen, at man fremover respekterer bygningernes oprindelige materialeholdning.

KLAGEVEJLEDNING

De kan klage over Kulturarvsstyrelsens beslutning til kulturministeren. Klagefristen er 4 uger fra den dag, De har modtaget dette brev.

Klagen skal sendes til Kulturarvsstyrelsen, der sender klagen videre til kulturministeren sammen med sagens øvrige materiale.

KONSEKVENSER

En fredning betyder bl.a., at De skal søge Kulturarvsstyrelsen om en tilladelse, hvis De vil foretage bygningsarbejder eller lignende, der rækker ud over almindelig vedligeholdelse.

Dette følger af § 10 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger.

ANNONCERING OG TINGLYSNING

Kulturarvsstyrelsen vil annoncere beslutningen i det lokale distrikts- og/eller dagblad og tinglyse fredningen. De vil modtage en kopi af tinglysningen, når den foreligger.

Bygningsfredningen skal respekteres af ejendommens ejer, brugere og andre indehavere af rettigheder over ejendommen, uanset hvornår rettigheden er opnået.

Dette følger af § 7, stk. 3 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger.

6. december 2010